

Oponentský posudok doktorskej dizertačnej práce Mgr. Michala Šindlera s názvom Properties of superconductors in the terahertz frequency region

Paradoxne optickým vlastnostiam vysokoteplotných supravodičov (kuprátov aj pniktidov), ktorých základné vlastnosti sú stále nedostatočne pochopené, sa venuje veľká pozornosť, zatiaľ čo existuje len málo takýchto štúdií klasických supravodičov a úplne absentuje systematické štúdium ich vysokofrekvenčnej dynamiky ako funkcie teploty. Transmisia študovaná v magnetickom poli na konvenčných supravodičoch druhého typu v terahertzovej oblasti, teda blízko energetickej medzery, môže tiež prispieť k hlbšiemu pochopeniu dynamiky supravodivých vírov. Predkladaná práca veľmi **vhodne prispieva do aktuálnych oblastí výskumu**. Za modelový systém klasického supravodiča druhého typu bol zvolený nitrid nióbu NbN, ktorý, vo forme tenkého filmu rôznej hrúbky a pripravený na rôznych podložkách, mal kritickú teplotu od 10 do 15 K.

Dizertačná práca je napísaná výbornou angličtinou takmer bez preklepov. Je členená do 6 kapitol. **Úvod** sa zaoberá základmi optických vlastností tuhých látok, krátko sú spomenuté dielektrické vlastnosti v normálnom stave a pomerne obsérne sa rozoberajú základy supravodivosti, vrátane teórie BCS, teórie Ginzburga a Landaua a prezentovaná je tiež komplexná vodivosť supravodiča ako funkcia teploty a frekvencie elektromagnetického žiarenia. **Druhá časť** sa venuje použitým experimentálnym zariadeniam, laserovej tepelnej spektroskopii/LTS, terahertzovej spektroskopii v časovej doméne / TD TS a popisu troch používaných vzoriek. Jedna je polykryštalický NbN film na kremíku a dva NbN filmy rôznej hrúbky na zafíre. **Tretia časť** je opis Yehovho formalizmu, ktorý autor použil na numerické simulácie šírenia elektromagnetického vlnenia v anizotropnom prostredí (vzorka a podložka). **Štvrtá a piata časť** sa venujú samotným výsledkom práce dizertanta. Vo **štvrtjej časti**, venovanej spektroskopii v nulovom magnetickom poli, autor spočítal závislosť transmisie, reflexie a absorpcie od hrúbky, teploty a frekvencie NbN filmu bez podložky. Čo je dôležité z didaktického hľadiska, autor tiež vysvetlil správanie týchto troch veličín pomocou vyššie uvedenej komplexnej vodivosti $\sigma(T, \nu)$. Neskôr autor využil Yehov formalizmus na spočítanie transmisie dvojvrstvy supravodič/podložka. Po takejto dôkladnej príprave analyzuje, resp. porovnáva experimentálne získané transmisie na polykryštalickom filme na kremíku a filme na zafíre. Výsledky polykryštalického filmu (publikované vo Phys. Rev. B 2010) kvalitatívne zodpovedajú numerickým simuláciám, najmä ak sa berie do úvahy rozumný predpoklad nehomogenity filmu s rozptylom kritickej teploty. Oveľa lepší súhlas medzi experimentom a modelom sa dosahuje pre kvalitnejšie vzorky na zafírovej podložke (Phys. Rev. B 2011). Menšia časť meraní je urobená s polarizátorom a väčšia bez neho (lepšia intenzita elm lúča). Analýza týchto meraní poskytla informácie o uhle polarizácie v experimente. Pomocou TD TS spektroskopie autor zmeral reálnu aj imaginárnu časť vodivosti NbN filmu na zafírovej podložke ako funkciu frekvencie. Dáta boli fitované Zimmermanovým modelom. **Piata**, najrozsiahlejšia časť sa zaoberá meraniami a simuláciami

v magnetickom poli s príslušnou analýzou (Physica C, in print). Merania boli vykonané v tzv. Faradayovej (indukcia poľa $\mathbf{B}$ kolmá na film a a polarizácia kolmá na pole) aj Voigtovej konfigurácii ((indukcia poľa $\mathbf{B}$ paralelná s rovinou filmu a polarizácia kolmá aj paralelná s poľom). Pre popis vírov bol použitý jednoduchý model, ktorý ich predstavoval ako cylindre s normálnym stavom vo svojom vnútri, ktoré sú umiestnené v supravodivom médiu v dvoch aproximáciách (Maxell-Garnetov model a priblíženie efektívneho média). Predpokladá sa platnosť Zimmermanovho modelu aj v prítomnosti magnetického poľa. V oboch konfiguráciách a pre obe polarizácie je spočítaná komplexná vodivosť. Boli zmerané teplotné závislosti transmisie pre rôzne hodnoty magnetického poľa a merané pre frekvencie pod aj nad hodnotou energetickej medzery 2Δ . Z transmisie na polykryštalickej vzorke je určená závislosť horného kritického poľa B_{c2} na teplote a tá je extrapolovaná k nulovej teplote rôznymi modelmi. Transmisia je lepšie popísaná modelom efektívneho média. Na vzorke NbN na zafíre bol problém určiť hodnotu $B_{c2}(0)$, čo je dôležitý parameter v modeli. Model kvalitatívne popisuje namerané údaje. Vo Voigtovej konfigurácii (B paralelné s rovinou filmu) bolo tiež problematické určenie $B_{c2}(0)$. Práca končí **Záverom, Zoznamom tabuliek, skratiek a Literatúrou** s výstižným zoznamom referencií. Tiež sú v práci uvedené **reprinty 4 publikovaných prác**.

K práci mám nasledujúce poznámky a pripomienky. Formálne aj obsahovo je práca na veľmi dobrej úrovni.

- Z minima drobných preklepov uvádzam, že vektory majú byť tučným písmom a nie vždy sú. Pozri napr. str. 8.
- Odvodenie vzorca 1.28 je asi pre $\omega\tau \gg 1$ a nie pre $\tau \Rightarrow 0$.
- Odvodenie reflektivity rovnej 1 pre frekvencie menšie ako plazmová by bolo zrozumiteľnejšie, ak by sa vo vzorci 1.29 rozpísal komplexný index lomu na $n + ik$, kde reálna časť $n = 0$.
- Vzorec 1.58 sa používa skôr pre špinavú limitu na určenie efektívnej (malej) koherenčnej dĺžky.
- Na str. 8 nie vysvetlené, čo je BWO spektroskopia.
- Na str. 25 sa uvádza, že transmisia je daná podielom signálu v bolometri a pyroelektrickom detektore, ale na str. 23 sa uvádza, že pomer medzi intenzitou odrazeného a transmitovaného lúča v beamspliteri/BS sa mení s frekvenciou.
- V tlačenej verzii práce chýbajú experimentálne dáta v obr. 4.9 – 4.13.
- V časti 5 autor analyzuje teplotnú závislosť $B_{c2}(T)$ vo Faradayovej konfigurácii rôznymi modelmi. V prípade NbN je ale najreálnejšie používať model Werthammera, Helfanda a Hohenberga, podľa ktorého je $B_{c2}(T) = 0.693 * B_{c2}(0) * (dB_{c2}/dT)_{T \rightarrow T_c}$. Ten dáva hodnoty blízke vzorcu 5.8. Sklon dB_{c2}/dT v blízkosti T_c sa mení od vzorky NbN ku vzorke (pozri aj Refs. 26 a 48 v práci), ale aj extrapolácia WHH dáva stále hodnoty menšie, ako je tzv.

Clogstonova paramagnetická limita, takže nevidím dôvod na pochybnosti o použiteľnosti WHH modelu.

- Pre Voigtovu konfiguráciu je celkom iste vhodný Tinkhamov vzorec 5.11.
- Autor argumentuje, že neistota v určení $B_{c2}(0)$ ovplyvňuje nezhodu medzi experimentálnou a modelovou transmisíou. Bolo toto tvrdenie testované? Potenciálnych priebehov $B_{c2}(T)$ nie je veľa a autor by overil, či práve toto je rozhodujúci parameter.
- V práci Ref. 62 autori získali pre vzorku s T_c okolo 15 K energetickú medzeru $2\Delta = 6$ meV a $2\Delta/kT_c = 4,6$. Môže autor komentovať tento fakt a porovnať to s hodnotami pre jeho vzorky?
- Techniky, ktoré rozvinul autor v dizertácii nájdu aj ďalšie uplatnenie. Vo veľmi tenkých vrstvách NbN (Ref. 48) sa možno priblížiť ku prechodu supravodič – izolátor, čo je veľmi zaujímavý predmet záujmu súčasnej fyziky (pozri napr. T.I. Baturina, EPL 97, 17012 (2012)). Vidí autor možnosti v tomto smere?

Doktorand opublikoval na danú tému 4 karentové publikácie (dvakrát Phys. Rev. B a dvakrát Physica C), kde je dvakrát prvým autorom. Práce boli prezentované na medzinárodných konferenciách. Celkove má práca vynikajúcu úroveň. Autor získal rozsiahle vedomosti a zručnosti v odbore. Zorientoval sa v teoretických základoch vysokofrekvenčných vlastností tuhých látok, najmä supravodivosti, prispel ku rozvoju experimentálnej techniky laserovej tepelnej spektroskopie a TD TS a zvládol numerické metódy a modely. Tieto skutočnosti potvrdzujú, že získal schopnosť samostatne vedecky pracovať.

Konštatujem, že dizertačná práca Mgr. Michala Šindlera priniesla cenné fyzikálne a technické poznatky prispievajúce k rozvoju vednej disciplíny. Odporúčam, aby bola práca prijatá na obhajobu v odbore 4F3 Fyzika kondenzovaných látok a materiálový výskum a po jej úspešnom vykonaní bol Mgr. Michalovi Šindlerovi priznaný titul PhD v tomto odbore.

V Košiciach 22. augusta 2012

prof. RNDr. Peter Samuely, DrSc.